

Številka: 009-03-1/2020/5
Ljubljana, 19. 2. 2021

EPA 1490 - VIII

Predlog

Državni svet Republike Slovenije je na 37. seji 24. 2. 2021, na podlagi druge alineje prvega odstavka 97. člena Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13 in 75/16), sprejel naslednje

M n e n j e

k Sedmemu poročilu o položaju romske skupnosti v Sloveniji

Državni svet **se je seznanil** s Sedmim poročilom o položaju romske skupnosti v Sloveniji, ki ga je v obravnavo Državnemu zboru predložila Vlada Republike Slovenije.

Državni svet ugotavlja, da je pripravo Sedmega poročila o položaju romske skupnosti v Sloveniji (v nadaljevanju: poročilo), kot že vsa leta doslej, koordiniral Urad Vlade RS za narodnosti. Pri pripravi pa so sodelovala ministrstva, lokalne skupnosti in Svet romske skupnosti kot krovna organizacija. Poročilo za 2019 je potrdila tudi posebna delovna skupina Vlade RS za obravnavo romske problematike.

Državni svet je bil seznanjen, da je poročilo nastajalo že v času priprav na nov Nacionalni program ukrepov za Rome za obdobje 2021–2030. V poročilu se nahajata preglednici o uresničevanju obveznosti na podlagi Zakona o romski skupnosti in o sofinanciranju potreb romske skupnosti. V zaključnem delu poročila pa so zbrane še ključne ugotovitve o izvedenih aktivnostih projekta Urada Vlade RS za narodnosti Nacionalna platforma za Rome, navedena pa so še nekatera videnja za delo vnaprej.

Urad Vlade RS za narodnosti poroča, da je na podlagi opravljenih razprav v Državnem zboru in v Državnem svetu ob obravnavi Šestega poročila o položaju romske skupnosti v Sloveniji za 2018 in sestankov, ki so bili izvedeni z nekaterimi župani iz JV Slovenije, Vlada v 2020 na podlagi Zakona o romski skupnosti ustanovila posebno delovno skupino za obravnavo romske problematike, ki je nadomestila prejšnjo vladno komisijo. Nova delovna skupine je sestavljena iz članov komisije in medresorske delovne skupine, ki je pred časom delovala v sklopu Ministrstva za okolje in prostor. V delovno skupino so bili imenovani državni sekretarji, župani nekaterih občin (Novo mesto, Ribnica, Črnomelj, Kočevje) in predstavniki romske skupnosti oziroma Sveta romske skupnosti.

Urad Vlade RS za narodnosti opozarja, da se poročilo za 2019 v zaključku že dotika leta 2020 in delovanja medresorske delovne skupine, ki bo predlagala nekatere sistemske spremembe, ki jih bo treba vključiti v zakonodajo. Posamezna ministrstva

so pregledala priporočila in predlagala rešitve, ki bodo bolj uspešno naslavljala izzive integracije Romov in predlaganih ukrepov, ki so temu namenjeni. Ukrepi morajo biti jasni, konkretni in merljivi.

V poročilu so po ugotovitvah Državnega sveta predstavljeni ukrepi in delovanja posameznih ministrstev. S področja delovanja Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport je bilo sprejetih več ukrepov za povečanje števila vključenih otrok v vrtec, med drugim se je spremenil pravilnik, s katerim se omogoča vpisovanje otrok v krajše programe vrtcev, izvajanje tega ukrepa se je začelo v šolskem letu 2018/2019. Gre za 240-urni program, s katerim se spodbuja k vpisu v vrtce tiste otroke, ki niso vključeni v redne vrtce in so stari približno 5 let in se s tem sledi cilju, da bi bila vključenost otrok v vrtce 95 %-na. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport meni, da so krajši vrtčevski programi eden pomembnejših ukrepov pri vpisu večjega števila romskih otrok v vrtce.

Na področju zaposlovanja in štipendiranja se je, ob upoštevanju ukrepov v poročilu iz 2019, spodbujalo zaposlovanje Romov v okviru ukrepov aktivne politike zaposlovanja z namenom, da se čim več romske populacije vključi v navedeno obliko usposabljanja. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ugotavlja, da problem nezaposljivosti pripadnikov romske populacije izhaja iz njihove nizke izobrazbene stopnje. Če država želi povečati stopnjo zaposljivosti romske populacije, bo torej treba doseči višjo izobrazbeno raven v navedeni populaciji. Zato je pomembno tudi vključevanje romskih otrok v vrtce, saj se odnos do izobrazbe in šole oblikuje že v vrtcu.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport v poročilu za 2019 izpostavlja, da pripadniki romske skupnosti sodijo med ranljive skupine prebivalstva, zato je veliko ukrepov usmerjenih v njihovo socialno aktivacijo, da ne bi zdrsnili v revščino. Veliko ukrepov se osredotoča na otroke in na opolnomočenje Romkinj, ker imajo kar velik vpliv na vzgojo otrok. Gre za socialno-varstvene programe. Leta 2019 so bili financirani 4, od tega sta bila financirana 2 dnevna centra in 2 razvojna programa. Poudarek je bil na vključevanju mladih in vseh generacij žensk; izkušnje so zelo pozitivne. V okviru teh programov se je komuniciralo tudi s starši, in sicer o pomenu izobrazbe za otroke, da se bodo s končano šolo lažje vključili v delovno okolje in zaslužili denar za svoje preživetje. Tem programom za integracijo romske skupnosti v družbo je treba nameniti veliko pozornost in več sredstev.

Zelo pomembno je delovanje večnamenskih romskih centrov, ki so se izkazali za uspešne v sedmih občinah, kjer delujejo, zato bi bilo dobro, če bi se njihovo delovanje razširilo še na druge občine. Centri so prostor pogovora, v njih potekajo delavnice o zdravju, o osnovni higieni, zdravem življenjskem slogu, o vključevanju otrok v vrtce, mladostnike se ozavešča o nevarnosti škodljivih okolij in o pomenu izobraževanja. V okviru teh centrov potekajo tudi predavanja o načrtovanju družine, o vzgoji otrok, aktivnosti v zvezi s prisilnimi oziroma dogovorjenimi porokami. Socialna zbornica Slovenije je 2019 izvedla o tej temi seminar za strokovne delavce. Pri vprašanih prisilnih oziroma dogovorjenih porok je treba vedno znova poudariti, da gre za nezakonita dejanja, ki jih ne sme nihče opravičevati z romsko tradicijo ali kulturo.

Na področju umeščanja romskih naselij v prostorske plane občin in urejanje osnovne infrastrukture (voda, električna, kanalizacija) problemi in težave ostajajo še naprej, kot je bilo v poročilu za 2019 ugotovljeno s strani Ministrstva za okolje in prostor (v nadaljevanju: MOP). Državni svet pri tem izraža upanje, da bodo na tem področju vendarle narejeni kakšni pozitivni premiki in ugotavlja, da država in lokalne skupnosti v primeru umeščanja romskih naselij v prostor ne delujejo dovolj usklajeno.

MOP opozarja, da v Zakonu o prostorskem načrtovanju piše, da je občina tista, ki je pristojna za urejanje prostora in prostorskega načrtovanja na svojem območju za vse občane. Res pa je, da Zakon o romski skupnosti vsebuje določbo, ki pravi, da v primeru ne-ukrepanja občine nastopi država s svojim nadomestnim ukrepanjem, vendar se pri tem pojavi težava, ker ni jasno, kdo naj predlaga sprožitev navedenega postopka. V takšnem primeru bi npr. država prek državnega prostorskega načrta urejala neko neurejeno naselje. Zato bo treba najti novo sistemsko rešitev, ki pa mora biti skladna z Ustavo in mora upoštevati enakopravnost državljanov.

Kot izhaja iz poročila, MOP v 2019 ni neposredno financiral programov ali projektov, vezanih na romsko skupnost. Temu področju v proračunu ni bilo namenjenih finančnih sredstev, kot so bila npr. pred letom 2017, čeprav so bila tudi tedaj skromna. Poročilo za 2019 v delu, ki se nanaša na MOP, vključuje tudi rezultate dela medresorske delovne skupine, ki jo je vodil MOP. Ta skupina je za ureditev prostorske problematike in izboljšanje bivanjskih razmer romske skupnosti podala nekaj organizacijskih, finančnih in zakonodajnih ukrepov. Med drugim je bil izveden ukrep za vzpostavitev pregleda stanja prostorske problematike po posameznih romskih naseljih. Pregled stanja na terenu zajema približno 100 naselij; zbirka naselij je tudi digitalizirana in pomeni, da so romska naselja prvič vodena kot vsa ostala naselja v Sloveniji. Država je tako pridobila enotno zbirko, ki jo občine oziroma izdelovalci občinskih načrtov že s pridom uporabljajo pri pripravi novih občinskih prostorskih načrtov.

Pomemben del v poročilu 2019 zavzema tudi problematika s področja delovanja Ministrstva za notranje zadeve (v nadaljevanju: MNZ), primarna naloga Policije pa je zagotavljanje splošne varnosti ljudi in premoženja. Specifika delovanja dela v romskih naseljih je zelo kompleksna, pri čemer se varnostne situacije razlikujejo med občinami. V poročilu so opisane razmere, posebej pa je izpostavljeno delovanje na območju Policijske uprave Novo mesto in Policijske uprave Ljubljana. Policija deluje na podlagi obvestil in delno na podlagi lastnih zaznav in se trudi, da je čim bolj prisotna na terenu in na ta način tudi vidna. Policija ne nastopa le kot represivni organ, saj je veliko ukrepov, ki se izvajajo v skladu z Nacionalnim programom ukrepov preventivne narave.

Policija poudarja dobro sodelovanje z lokalnimi skupnostmi, župani in predsedniki krajevnih skupnosti na območjih, kjer so romska naselja, ter dobro sodelovanje s predstavniki civilnih iniciativ. Vse prijave se dosledno obravnava, prav tako Policija poda povratno informacijo o vseh ukrepih, ki so bili izvedeni. Policija je bila aktivna pri različnih kršitvah javnega reda in miru, kot npr. prijave zaradi motenja javnega reda in miru (glasna glasba ob različnih praznovanjih). Dostikrat gre za zahtevne intervencije, samih posredovanj je veliko in Policija intervenira z usposobljeni kadri ali s posebno policijsko enoto, pri čemer lahko prihaja tudi do poškodovanj vozil Policije

ali gasilcev. Zelo zahtevna so posredovanja v primeru sporov med družinami. Policija v teh primerih izvaja tudi postopke mediacije.

Predvsem na področju PU Novo mesto se Policija sooča s prijavi o uporabi strelnega orožja, največkrat v času različnih praznovanj. Policija je v teh primerih pri svojem delovanju dosledna. Samo PU Novo mesto je 2020 opravila več kot 97 hišnih preiskav in zasegla orožje in strelivo. Policija na tem področju deluje tudi preventivno, ukrepi so predstavljeni v poročilu za 2019, izvajajo preventivne delavnice, zato se je število kršitev močno zmanjšalo.

Policija je zelo aktivna pri preprečevanju bega romskih otrok v škodljiva okolja, aktivno se vključuje v njihovo iskanje, groba ocena za PU Ljubljana in PU Novo mesto je okoli 80 primerov v 2 letih, veliko je primerov deklic v starosti med 12 do 14 let. Policija skupaj z Uradom Vlade RS za narodnosti izvaja številne preventivne aktivnosti na tem področju in sodeluje v delovni skupini pri pripravi priročnika o tej tematiki. Policija se tudi v romski skupnosti srečuje s primeri družinskega nasilja, pri čemer velja ničelna stopnja tolerance in izrekajo se ukrepi prepovedi približevanja nasilnim osebam.

Policija precejšnjo pozornost posveča tudi problematiki črnih gradenj in prijavam s strani države, fizičnih oseb in občin zaradi uzurpacije zemljišč, prav tako se posveča okoljevarstveni problematiki, predvsem na vodovarstvenih območjih.

V Nacionalnem programu ukrepov je Policija nosilka 3 preventivnih ukrepov. Eden izmed njih predstavlja usposabljanje javnih uslužbencev, ki se srečujejo s pripadniki romske skupnosti; gre za delavce centrov za socialno delo, delavce FURS in zdravstvene delavce. Policija izvaja usposabljanja za policiste (2019 jih je bilo 7). Prav tako je Policija v sodelovanju s centrom za izobraževanje v pravosodju izvedla 12 predavanj na sodniških šolah, šlo je za izobraževanje delavcev v pravosodju, ki so tako spoznali določene specifične romske skupnosti. Policija prav tako vsako leto izvaja preventivne dejavnosti z romsko skupnostjo in z njihovimi predstavniki. Vzpostavil se je učinkovit sistem povezovanja deležnikov na terenu. Policija sodeluje pri pripravi novega Nacionalnega programa ukrepov za romsko skupnost 2022–2030.

Na področju delovanja Ministrstva za zdravje (v nadaljevanju: MZ) v romski skupnosti se naloge delijo v dva dela. Eno so redne naloge, drugi del pa se nanaša na ciljne projekte. Tako v Prekmurju kot v JV Sloveniji MZ spremlja zdravstveno stanje romske populacije prek zdravstvenih domov in območnih enot NIJZ. Na podlagi teh opažanj in ugotovitev se MZ odloča o ciljanih ukrepih. Zdravstveno so najbolj ogrožene skupine ženske in deklice, zato je velika pozornost usmerjena vanje. Tudi ukrepi v poročilu 2019 so bili ukrepi usmerjeni v to populacijo, npr. promocija rednih pregledov pri ginekologih, vprašanja kontracepcije, ozaveščanje o preventivnih pregledih za starejšo populacijo, nezdrave prehranjevalne navade, težave v duševnem zdravju, pomen zdrave vode, telesna vadba za ženske ...

Državni svet izraža upanje, se bo delovanje na področjih, ki glede na poročilo prinašajo rezultate, še okrepilo in da bodo upoštevana tudi priporočila, ki jih je Državni svet oblikoval ob obravnavi prejšnjih poročil in jih posredoval ustreznim institucijam.

Državni svet pozdravlja imenovanje posebne delovne skupine za obravnavo romske problematike, v katero so vključeni tudi župani, ki dobro poznajo problematiko in so dnevno soočeni s težavami na terenu, v romskih naseljih in v njihovi okolici.

Državni svet se strinja, da je velika ovira za večjo zaposljivost pripadnikov romske populacije v splošnem nizka raven izobrazbe, in zato je treba na tem področju okrepiti ukrepe in prizadevanja. Zato je usmeritev v povečanje vpisa romskih otrok v krajše programe predšolske vzgoje ocenil kot korak naprej. Nujno pa je treba stimulirati tudi delo in zaposlitev, saj bo drugače romska populacija še naprej ostajala večinoma odvisna od socialnih pomoči.

Državni svet opozarja tudi na problematiko, ki je bila v preteklosti že izpostavljena, gre za problem oderuštv, za katerega bo treba iskati rešitve z angažiranjem različnih deležnikov – centri za socialno delo, Policija in mnogi drugi in mu posvetiti večjo pozornost. Policija meni, da je to ena večjih ovir za integracijo romske skupnosti v družbo. Gre za posojanje denarja za oderuške obresti znotraj skupnosti in ta sistem vzdržuje veliko socialno razslojenost romskega prebivalstva. Državni svet pri tem ponovno predlaga, da naj se razmisli o spremembi sistema izplačil socialnih pomoči tako, da bi se vsaj del pomoči lahko porabil le namensko (prehrana, oblačila, obutev, plačila položnic, ...) in bi bil tako res porabljen za tiste, ki jim je namenjen.

Državni svet opozarja na nevzdržno situacijo, da mora lastnik zemljišča, na katerem pride do nezakonite uzurpacije lastnine oziroma nezakonite naselitve, plačevati kazni za prekrške (inšpekcije), čeprav situacije ne more rešiti ali nanjo vplivati. Država bi morala v takšnih primerih najti ustrežnejšo rešitev in ne kaznovati lastnikov zemljišč.

Državni svet ob obravnavi poročil vedno izpostavlja tudi varnostne razmere v nekaterih lokalnih skupnostih in težave s sobivanjem prebivalstva v romskih naseljih in okoliškega prebivalstva, pri čemer je problem izrazit v JV Sloveniji. Državni svet na podlagi poročila izreka pohvale delovanju Policije na terenu in njenemu doslednemu odzivanju na varnostne situacije v lokalnem okolju. Kot pozitivno prepozna tudi sodelovanje z lokalnimi skupnostmi in krajevnimi skupnosti v zvezi z varnostnimi vprašanji.

Državni svet se je seznanil tudi z načinom, na katerega se romska skupnost sooča z epidemijo COVID-19. Direktor Urada Vlade RS za narodnosti poroča, da so skupaj z Varuhom za človekove pravice in Zagovornikom načela enakosti skrbno spremljali situacijo. Urad je bil vpet v koordinacijo med posameznimi lokalnimi skupnostmi in štabi na lokalni ravni, ki so v svoje delovanje vključevali tudi predstavnike romskih skupnosti. Tudi same romske organizacije so bile zelo močno vpete v dogajanje in v postopke informiranja romske skupnosti glede priporočenih ukrepov. Opravile so veliko dela, med drugim so pripravile prevode zgibank z informacijami o epidemiji in preventivnih ukrepih v romski jezik. Prav tako je bila v naselja dostavljena potrebna oprema. Tudi območne enote NIJZ so ukrepale in v tem segmentu je prišlo do pozitivnega sodelovanja med zdravstvenimi institucijami, romsko skupnostjo ter državno in lokalno ravni.

Umeščanje romskih naselij v prostorske plane občin je ena težjih nalog, s katero se srečujejo občine, hkrati pa bistven segment za izboljšanje možnosti za integracijo romske skupnosti v družbo. Brez urejene osnovne infrastrukture – vode, elektrike,

kanalizacije – je težko pričakovati izboljšanje tudi v drugih segmentih. Državni svet je že v prejšnjih mnenjih večkrat opozoril, da se zdi, da so občine pri tej problematiki mnogokrat prepuščene same sebi, a je bil hkrati seznanjen z dvema optimističnima informacijama, ki ju je podal Urad Vlade RS za narodnosti - da je v Novem mestu zaključeno prostorsko urejanje največjega naselja Žabjak in da Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo ponovno vzpostavlja sistem razpisov za urejanje infrastrukture v romskih naseljih. Prvi tak razpis bo objavljen že v 2021. Razpisi se bodo nadaljevali tudi v prihodnje in občine bodo imele možnost črpati finančna sredstva za urejanje infrastrukture. Prav tako se bo povišala povprečnina za občine z romsko skupnostjo in bodo imele občine tako še dodatna sredstva za prostorsko in komunalno urejanje naselij.

Državni svet se je seznanil tudi s prihodnjimi usmeritvami in ukrepi za izboljšanje položaja romske skupnosti in s področji, ki bodo tudi v naprej zahtevala največ dela in jasno usmerjene ukrepe. Še v naprej bo glavna pozornost usmerjena v socialno politiko, izobraževanje in urejanje prostora in na področje zagotavljanja varnosti.

Državni svet pozdravlja premik na področju izobraževanja, saj se bo v novem šolskem letu zgodila ključna sprememba in bo sistemizirano novo delovno mesto romski pomočnik, kar se je skozi projekte izkazalo za odlično vez med romskimi naselji in šolo. Državni svet je bil seznanjen tudi s potekom postopka za zaposlitev treh pripadnikov romske skupnosti v PU Novo mesto, PU Ljubljana in PU Murska Sobota.

* * *

Za poročevalca je bil določen predsednik Komisije za državno ureditev Rajko Fajt.

* * *

Predlog mnenja Državnega sveta je pripravljen na podlagi Mnenja Komisije Državnega sveta za državno ureditev.